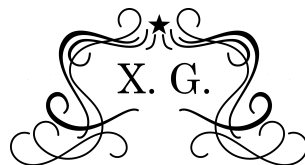

La Llorona

Proposta orquestral

Arranjament sobre
una cançó popular mexicana
per a orquestra simfònica

Xavier Garí Zanón
(arranjador)

València, 2021

Per a Javi, de Sedavi

La llegenda

El mite de la Llorona s'estén per tot el continent americà, des de Xile fins els Estats Units, i hi trobem nombroses modulacions i versions de la llegenda. La més popular a Mèxic i coneguda arreu del món relata la història d'una dona indígena que s'enamora d'un conquistador espanyol, amb el qual té dos fills. Quan el conquistador l'abandona, la dona embogeix de dolor i ofega als seus nadons en un llac. Adonant-se del que acaba de fer, la Llorona es suïcida ofegant-se en la mateixa aigua on van morir els seus fills. Des d'aleshores, hom comenta que en aquella llacuna es pot sentir per les nits el plany inconsolable de la Llorona, que presagia la desgràcia.

Segons sembla, el seu origen és precolombí, però va ser en l'època de la conquesta quan es va consolidar com la llegenda que coneixem. Si més no en aquesta versió mexicana, diuen que simbolitza el patiment dels pobles indígenes durant la conquesta europea i ha restat com una icona de la cultura popular mexicana: la dona amb tret indígenes i la cara amb forma de calavera.

La peça

La música que sentim en aquesta proposta és d'origen popular mexicà, més en concret de l'istme de Tehuantepec, a Oaxaca. Amb ritme de son istmeny, molt semblant a un vals, es desenvolupa per estrofes amb una melodia i mètrica textual sempre invariable, repetint-se sempre els versos de dos en dos. Quant al text, les estrofes s'han anat afegint al llarg dels anys i hi trobem nombroses versions de molts autors.

En totes les versions la cançó sembla parlar d'un amor tràgic i dolorós que desgarra a la seua autora. Destaca per la seua qualitat i expressivitat, així com pel toc tan personal que li imprimeix, la de Chavela Vargas, obertament homosexual, adquireix un punt de gran dramatisme per tant com sembla inspirar-se en la incomprensió i el dolor de la seua pròpia experiència amorosa.

Per il·lustrar el to poètic de la peça posem un recull personal d'estrofes, la majoria d'elles de la dita versió de Chavela:

*Ay de mí, llorona, llorona, llorona,
llévame al río,
tapame con tu rebozo, llorona,
porque me muero de frío.*

*No sé qué tienen las flores, llorona,
las flores del camposanto,
que cuando las mueve el viento, llorona,
parecen que están llorando.*

*Ay de mí, llorona, llorona, llorona,
de un campo lirio,
el que no sabe de amores, llorona,
no sabe lo que es martirio.*

*A un Santo Cristo de fierro, llorona
mis penas le conté yo,
¡cuáles no sería mis penas, llorona
que el Santo Cristo lloró!*

*Ay de mí, llorona, llorona, llorona,
de azul celeste,
aunque la vida me cueste, llorona,
no dejaré de quererte.*

*Yo te soñaba dormida, llorona,
dormida, te estabas quieta,
pero en llegando el olvido, llorona,
soñé que estabas despierta.*

La composició

L'obra que tenim al davant no és pròpiament una composició. En primer lloc perquè el material no és de l'autor i s'ha respectat en sa majoria el seu origen popular, amb només algunes addicions menors. En segon lloc perquè no té la pretensió d'una peça d'abast, sinó que més aviat és un exercici d'orquestració clàssica. És per això que porta com a subtítol proposta orquestral.

Malgrat que el material és tan genuïnament americà, el punt de partida d'aquesta peça el va donar un event tan europeu com el passat Concert d'Any Nou de la Filharmònica de Viena. Escoltant-ho vaig sentir curiositat per la manera en què els Strauss havien orquestrat els seus famosíssims valsos, una dimensió en la qual no havia reparat fins aleshores. Repassant el seu treball, em vaig adonar de l'excel·lent qualitat d'aquelles orquestracions tan preciosistes, i vaig voler jugar a reproduir sonoritats semblants.

En eixe punt ja coneixia la cançó i la Llorona, tot i que en un primer moment no vaig emprar-la per a aquests exercicis. Va ser quan vaig sentir una altra versió molt més continguda i delicada que no la desgarrada i passional de Chavela Vargas, feta per la cantant Carmen Goett, que vaig trobar el material adient per a fer la prova d'una orquestració que volia equilibrada. En última instància, es tractava i es tracta d'un exercici.

D'aquesta versió de Carmen Goett vaig traure tot el material melòdic, tant el popular de la cançó com els acompanyaments instrumentals. Aquesta peça reproduceix per tant, de forma simplificada, l'estructura d'aquella versió. El material es repeteix dues vegades i està format per una primera part corresponent a la introducció instrumental i una segona amb la melodia popular, la Llorona pròpiament, que apareix amb les repeticions de la versió cantada. Per buscar de fer un discurs tonal més variat en una peça íntegrament inscrita en una sola tonalitat (en aquesta partitura Mi menor), vaig introduir en la primera part modulacions a una Segona Major inferior, respectant en tot moment la coherència tonal de la melodia principal. Fent un xicotet joc tonal inspirat en les sonates d'Scarlati, vaig aprofitar aquesta modulació a la Segona Major per, variant el to d'eixida en la repetició de la primera part, arribar a la tonalitat principal per una altra via. L'estructura de la peça, de quatre minuts, queda, per tant, així:

TEMA A	TEMA B "Llorona"	TEMA A'	TEMA B' "Llorona"
a b, b', b"	a, a, b, b	a b, b', b"	a, a, b, b
Mi m Re m	Mi m	Fa# m Mi m	

Quant a l'orquestració, com s'ha dit, he volgut imitar un referent clàssic i per tant he triat una orquestra a dos amb una quantitat molt moderada de percussió. La intenció era jugar amb les possibilitats d'aquesta formació partint del material que la Llorona em brindava. Així doncs l'orquestració és com segueix:

2 Flautes
 2 Oboès
 2 Clarinets en La
 2 Fagots
 2 Trompes en Fa
 2 Trompetes en Do
 1 Trombó
 1 Tuba
 Timbals (Mi, Re, Si, La)
 Triangle
 Plats (de xoc i suspès)
 Caixa
 Bombo
 Violins I
 Violins II
 Violes
 Violoncels
 Contrabaixos

Popular mexicana
Arrj.: Xavier Garí

Flauta 1
 Flauta 2
 Oboè 1
 Oboè 2
 Clarinet en La 1
 Clarinet en La 2
 Fagot 1
 Fagot 2
 Trompa en Fa 1
 Trompa en Fa 2
 Trompeta en Do 1
 Trompeta en Do 2
 Trombó
 Tuba
 Timbals
 Triangle
 Plats
 Caixa
 Bombo
 Violins I
 Violins II
 Violes
 Violoncels
 Contrabaixos

[illegible]

25

[illegible]

39

A

rit. a tempo

Fl. 1 *pp mp p pp*

Fl. 2 *pp mp p pp*

Ob. 1 *mp mp pp*

Ob. 2 *mp pp*

Cl. La 1 *pp p pp*

Cl. La 2 *pp p pp*

Fgt. 1 *p pp*

Fgt. 2 *p pp*

Tpa. Fa 1 *f p*

Tpa. Fa 2 *f p*

Tpta. Do 1 *f p*

Tpta. Do 2 *f*

Tbn. *p f*

Tuba

Timb. *pp f*

Trgl.

Pts.

Cx. *pp ppp*

Bbo. *f*

Vlins. I *arco f p p p p p p p*

Vlins. II *pizz. p p p p p p p p*

Vles. *arco mp p pizz. p p p p p p p p*

Vcs. *arco f p p p p p p p*

Cbs. *f p p p p p p p*

54 *poco rall. a tempo* *poco rall. a tempo*

Fl. 1 *p* *mf*

Fl. 2 *p* *mf*

Ob. 1 *pp* *mf*

Ob. 2 *pp* *mf*

Cl. La 1 *pp* *p* *mp*

Cl. La 2 *pp* *p* *mp*

Fgt. 1 *p* *mf*

Fgt. 2 *pp* *mf*

Tpa. Fa 1 *pp* *mf* *pp*

Tpa. Fa 2 *pp* *mf* *pp*

Tpta. Do 1 *pp* *mf*

Tpta. Do 2 *p* *mf*

Tbn. *pp* *mf* *pp*

Tuba *pp* *mf* *pp*

Timb. *p* *f*

Trgl.

Pts. *ppp* *Plat suspés*

Cx.

Bbo.

Vlins. I *arco* *p* *mf* *mp* *f*

Vlins. II *arco* *p* *mf* *p* *f* *pizz.*

Vles. *p* *arco* *mf* *pizz.* *non div.* *arco* *f* *pizz.*

Vcs. *p* *div.* *mf* *p* *arco* *pizz.* *arco* *f* *pp*

Cbs. *arco* *pizz.* *arco* *pizz.* *arco* *pizz.* *arco* *pizz.* *arco* *f*

70

Fl. 1
Fl. 2
Ob. 1
Ob. 2
Cl. La 1
Cl. La 2
Fgt. 1
Fgt. 2
Tpa. Fa 1
Tpa. Fa 2
Tpta. Do 1
Tpta. Do 2
Tbn.
Tuba
Timb.
Trgl.
Pts.
Cx.
Bbo.
Vlns. I
Vlns. II
Vles.
Vcs.
Cbs.

B

Cedeix un poc

Tempo primo

82 (8ma)

Fl. 1 *p*

Fl. 2 *p*

Ob. 1 *p*

Ob. 2 *p*

Cl. La 1 *p* *pp* *pp*

Cl. La 2 *p* *pp* *pp*

Fgt. 1 *pp* *pp*

Fgt. 2 *pp* *pp*

Tpa. Fa 1 *p*

Tpa. Fa 2 *p*

Tpta. Do 1 *p*

Tpta. Do 2 *p*

Tbn. *p*

Tuba

Timb.

Trgl. *mp* *p* *mp*

Pts.

Cx.

Bbo.

Vlins. I *p* *mp* *pizz. div.* *mf*

Vlins. II *p* *pp* *p* *pp* *p* *pp* *p* *pp* *p* *pp*

Vles. *p* *pp* *p* *pp* *p* *pp* *p* *pp* *p* *pp*

Vcs. *p* *pp* *mp*

Cbs. *p* *pp* *pp*

Fl. 1

Fl. 2

Ob. 1

Ob. 2

Cl. 1

Cl. 2

B. 1

B. 2

B. 3

Fgt. 1

Fgt. 2

p

pp

mf

pp

mp

ff

campana a l'aire

This image shows a page from a musical score, likely for a symphony orchestra. The score is written for multiple instruments, each on its own staff. The instruments listed on the left are:

- Tpa. Fa 1
- Tpa. Fa 2
- Tpta. Do 1
- Tpta. Do 2
- Tbn.
- Tuba
- Timb.
- Trgl.
- Pts.
- Cx.
- Bbo.
- Vlns. I
- Vlns. II
- Vles.
- Vcs.
- Cbs.

The score includes various musical notations, including notes, rests, and dynamic markings such as *p* (piano), *mf* (mezzo-forte), and *f* (forte). There are also markings for *arco* (arco) and *pp* (pianissimo). The notation is in a standard musical format with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The score is arranged in a system with multiple staves, and the instruments are grouped together. The page shows a portion of the score, with some measures already played and others being entered.

109

109

Fl. 1

Fl. 2

Ob. 1

Ob. 2

Cl. La 1

Cl. La 2

Fgt. 1

Fgt. 2

Tpa. Fa 1

Tpa. Fa 2

Tpta. Do 1

Tpta. Do 2

Tbn.

Tuba

Timb.

Trgl.

Pts.

Cx.

Bbo.

Vlns. I

Vlns. II

Vles.

Vcs.

Cbs.

120

Fl. 1 *pp* *mp* *pp* *mp* *pp* *mp* *f*

Fl. 2 *pp* *mp* *pp* *mp* *pp* *mp*

Ob. 1 *mp* *pp* *f*

Ob. 2 *mp* *pp*

Cl. La 1 *pp* *mp* *pp* *mp* *pp* *mp*

Cl. La 2 *pp* *mp* *pp* *mp* *pp* *mp*

Fgt. 1 *mp* *pp* *mp* *pp* *mp* *f*

Fgt. 2 *mp* *pp* *mp* *pp* *mp* *f*

Tpa. Fa 1 *pp* *f* *f*

Tpa. Fa 2 *pp* *f* *f*

Tpta. Do 1 *mp* *f*

Tpta. Do 2 *mp* *f*

Tbn. *p* *f* *f*

Tuba *f*

Timb. *pp* *f*

Trgl.

Pts.

Cx.

Bbo.

Vlins. I *pizz.* *arco* *f*

Vlins. II *pizz.* *arco* *f*

Vles. *pizz.* *arco* *f*

Vcs. *pizz.* *arco* *f*

Cbs. *pizz.* *arco* *f*

134 C

Fl. 1

Fl. 2

Ob. 1

Ob. 2

Cl. La 1

Cl. La 2

Fgt. 1

Fgt. 2

Tpa. Fa 1

Tpa. Fa 2

Tpta. Do 1

Tpta. Do 2

Tbn.

Tuba

Timb.

Trgl.

Pts.

Cx.

Bbo.

Vlins. I

Vlins. II

Vles.

Vcs.

Cbs.

mf

mp

f

ff

sonoro

tutta (a forza)

146

Un poc més tranquil

Fl. 1 *f*

Fl. 2 *mp* *f*

Ob. 1 *f* *p* *dolce*

Ob. 2 *mp* *f* *p*

Cl. La 1 *mp* *f* *pp*

Cl. La 2 *mp* *f* *pp*

Fgt. 1 *mp* *p* *pp*

Fgt. 2 *mp* *p* *pp* *dolce*

Tpa. Fa 1 *mp* *ff*

Tpa. Fa 2 *mp* *ff*

Tpta. Do 1 *mp*

Tpta. Do 2 *mp*

Tbn. *mp* *f*

Tuba *mp* *f* *p*

Timb. *mp* *f* *dal niente* *pppp*

Trgl.

Pts.

Cx. *mp*

Bbo. *mp*

Vlins. I *f*

Vlins. II *f*

Vles. *mp* *f* *p*

Vcs. *mp* *f* *p* *pp*

Cbs. *mp* *f* *p*

162

rall. *a tempo*

Fl. 1 *mp* *ff* *ppp* *ff*

Fl. 2 *mp* *ff* *ppp* *ff*

Ob. 1 *ff* *ppp* *ff*

Ob. 2 *ff* *ppp* *ff*

Cl. La 1 *ppp* *ff* *dolce p* *ppp* *ff*

Cl. La 2 *ppp* *ff* *ppp* *ff*

Fgt. 1 *pp* *ff* *ppp* *ff*

Fgt. 2 *ppp* *ff* *ppp* *ff*

Tpa. Fa 1 *pp* *ff* *p* *p* *ff*

Tpa. Fa 2 *pp* *ff* *p* *p* *ff*

Tpta. Do 1 *ff* *ppp* *ff*

Tpta. Do 2 *ff* *ppp* *ff*

Tbn. *ff* *p* *ppp* *ff*

Tuba *pp* *ff* *p* *ppp* *ff*

Timb. *ff* *ppp* *ff*

Trgl.

Pts.

Cx. *dal niente ppp* *ff* *ppp* *ff*

Bbo. *ff* *ppp* *ff*

Vlins. I *ppp* *ff* *ppp* *ff*

Vlins. II *ppp* *ff* *ppp* *ff*

Vles. *ppp* *ff* *ppp* *ff*

Vcs. *ppp* *ff* *ppp* *ff*

Cbs. *pp* *ff* *ppp* *ff*